BROŃ POWSTANIA WARSZAWSKIEGO

1 VIII – 3 X 1944

Sten MK II ze zrzutów alianckich – zbiory własne Muzeum Archeologii Pól Bitewnych Twierdzy Przemyśl, broń pochodzi z depozytu Batalionów Chłopskich, ukrytych w Markowej k. Łańcuta.

fot. Jacek Dzik (4×)

Mauser wz. 29, ukryty we wrześniu 1939 roku, potem używany przez Bataliony Chłopskie – zbiory własne Muzeum Archeologii Pól Bitewnych Twierdzy Przemyśl, broń pochodzi z depozytu batalionów chłopskich, ukrytych w Markowej k. Łańcuta.

DNI WALKI

Powstanie Warszawskie to 63 dni nadziei, bohaterstwa, ofiary i poświęcenia. Pod koniec 1943 roku Rząd Emigracyjny w Londynie oraz władze Polskiego Państwa Podziemnego zdały sobie sprawę, że ze względu na brak utworzenia drugiego frontu na zachodzie Europy i szybkie postępy wojsk radzieckich na froncie wschodnim, ziemie polskie będzie wyzwalała Armia Czerwona. Zrodziła się wówczas koncepcja Akcji „Burza", której celem były działania dywersyjne na tyłach wroga i w miarę możliwości wyzwalanie ziem polskich przez siły zbrojne Państwa Podziemnego, głównie Armii Krajowej. Chodziło tutaj o działania militarne wymierzone przeciwko okupantom oraz o wydźwięk polityczny, skierowany przeciwko Rosji Sowieckiej, Stalinowi i jego polityce.

Śródmieście Północne. Ulica Sienna w pobliżu Wielkiej. Powstaniec z pistoletem VIS i „filipinką" – granatem ręcznym. Data wykonania: 1-2 sierpnia 1944

Fot. Czesław Gerwel „Orłoś" / Muzeum Powstania Warszawskiego

Decyzja o wybuchu Powstania Warszawskiego zapadła w dowództwie Polskiego Państwa Podziemnego 25 lipca 1944 roku, o czym generał Tadeusz „Bór" Komorowski poinformował Rząd w Londynie. „Godzinę W" wyznaczono na 17.00 we wtorek, 1 sierpnia.

Wybuch powstania w Warszawie był całkowitym zaskoczeniem dla okupanta niemieckiego, co przyniosło spore sukcesy militarne powstańcom. Część prawobrzeżnej Warszawy została opanowana i „wyzwolona". Jednakże w miarę upływu czasu armia powstańcza słabła, a hitlerowcy ściągnęli dodatkowe jednostki wojska z frontu sowieckiego. W wyniku tego proporcje sił zdecydowanie przechyliły się na korzyść okupanta.

Oddziały niemieckie, wsparte artylerią, lotnictwem i siłami pancernymi, stopniowo wypierały powstańców z zajętych przez nich części Warszawy. Siły powstańcze nie otrzymały praktycznie żadnego wsparcia ze strony Armii Czerwonej, będącej już wtedy na przedmieściach lewobrzeżnej Warszawy. Natomiast wsparcie ze strony aliantów w postaci zrzutów lotniczych broni, wyposażenia, środków opatrunkowych dla powstańców były niewystarczające. Ponadto część zrzutów trafiała w ręce wroga.

W trakcie dwumiesięcznych zmagań szacowane straty w ludziach po stronie oddziałów powstańczych i wśród ludności cywilnej mogły sięgnąć około 250 tys. osób. Dodatkowymi konsekwencjami powstania był rozkaz Hitlera nakazujący zrównanie Warszawy z ziemią. Specjalnie utworzone oddziały saperskie wyburzały całe dzielnice miasta, niszcząc wielowiekowy dorobek kulturalny i materialny stolicy.

Powstanie Warszawskie budzi do dzisiaj ogromne kontrowersje wśród historyków, będąc jednocześnie jednym z najważniejszych wydarzeń w najnowszej historii Polski. Nieustannie trwają spory, nie milkną polemiki o zasadność powstania w kontekście olbrzymich strat ludzkich i materialnych oraz uzyskanych korzyści militarnych i politycznych.

Zryw powstańczy, pomimo ogromnych ofiar, na zawsze pozostanie w świadomości Polaków jako przykład ogromnej determinacji, samoorganizacji ludzi, którzy udowodnili, że w imię wolności i suwerenności Ojczyzny są w stanie poświęcić dobro najważniejsze – własne życie.

Fundacja Akademii Umiejętności AURUM
ul. Rynek 2/4, 38-480 Rymanów
KRS: 0001027241 • NIP: 6842670388 • REGON: 524872190
Nr rachunku: 55 1020 2980 0000 2702 0149 1943
e-mail: auafundacja@gmail.com • https://www.auafundacja.pl/ • /AUAfundacja
Roman Walczak 532 092 992 • Magdalena Korona 603 404 511

KOMITET DO SPRAW POŻYTKU PUBLICZNEGO
NIW Narodowy Instytut Wolności Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021-2030 NOWE FIO

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

ŹRÓDŁA ZAOPATRZENIA W BROŃ

W Warszawie w trakcie okupacji zgromadzono sporo broni. W końcu przez prawie trzy lata stolica była jednym z największych miast na zapleczu frontu wschodniego, przez które przemieszczały się wielkie masy wojska: od Niemców, przez Węgrów, Walonów i Flamandów aż po Włochów i Hiszpanów. Żołnierze mieli bardzo różne nastawienie do wojny, w jaką rzuciło ich życie, więc handel bronią kwitł. Dzięki temu ruch oporu pozyskiwał duże zapasy sprzętu i uzbrojenia. Do tego dochodziły alianckie zrzuty, a także krajowa produkcja konspiracyjna: wytwarzano głównie pistolety maszynowe i granaty, ale także miotacze ognia. Sporo broni udało się pozyskać z kryjówek, w jakich schowano ją po kampanii wrześniowej 1939 roku. O ile w głębi kraju bywało z tym różnie, to zaplecze i zbrojownie podziemnej Warszawy przedstawiały się raczej bogato.

BROŃ ZDOBYCZNA, BROŃ ZRZUTOWA

Broń dla Okręgu Warszawskiego AK pochodziła z różnych źródeł. Spora jej część została ukryta po kapitulacji Warszawy, we wrześniu 1939 r. Często przechowywana w złych warunkach, zwykle zakopana w ziemi, nie zawsze była pełnowartościowa. Z tego źródła pochodziło m.in. ponad 1000 karabinów, 3 działka ppanc., 65 rkm i 40 ckm z amunicją.

Uzbrojenie odbierane ze zrzutów alianckich było nowoczesne i sprawne, ale jego ilość była niewystarczająca. Dostarczono między innymi 281 pistoletów Colt, 255 pistoletów maszynowych głównie STEN w różnych wersjach, 23 rkm Bren, a także wiele broni niemieckiej i zdobytej na Niemcach, np. w Afryce Północnej.

Spora część uzbrojenia pochodziła z zakupów od żołnierzy formacji niemieckich, węgierskich i kolaboracyjnych oddziałów wschodnich. Pozyskano w ten sposób przede wszystkim broń krótką, ale też trafiały się rkm i ckm, a nawet 2 granatniki 81 mm.

BROŃ IMPROWIZOWANA I PRODUKOWANA PRZEZ POWSTAŃCÓW

Najciekawszym sposobem uzupełnienia zapasów broni i uzbrojenia była produkcja własna. Armia Krajowa na niespotykaną skalę uruchomiła sieć konspiracyjnych warsztatów produkujących broń. Oczywiście w ten sposób można było wytwarzać uzbrojenie proste, niewymagające zbyt skomplikowanych linii produkcyjnych. Z pistoletów maszynowych popularna była „Błyskawica", opracowana przez inż. Wacława Zawrotnego i Seweryna Wielaniera. Poszczególne jej elementy wytwarzano w różnych warsztatach, dzięki czemu w razie dekonspiracji jednego z nich nie trzeba było przerywać całej działalności. Kształt części nie zdradzał prawdziwego ich przeznaczenia, przypominając detale przedmiotów codziennego użytku, takich jak kuchenka elektryczna czy maszyna do szycia. Trudne do zrealizowania podczas okupacji łączenie za pomocą spawania zostało zastąpione systemem śrub i wkrętów.

Produkcję granatów uruchomiono już w maju 1940 roku. Najczęściej produkowano dwa typy – tzw. „sidolówki" i „filipinki". Wytwarzano także plecakowe miotacze ognia własnej konstrukcji. Ocenia się, że powstało ich ok. 950 sztuk.

ZDOBYCZNE POJAZDY BOJOWE I POWSTAŃCZY „KUBUŚ"

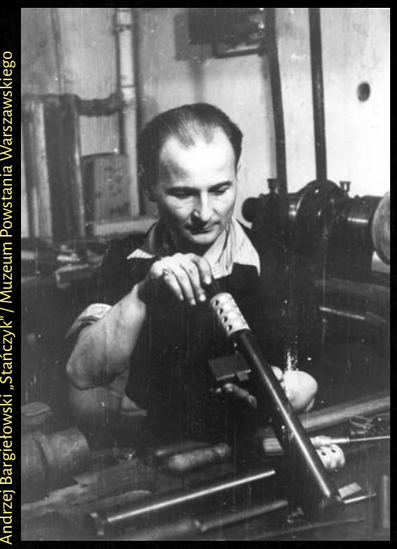
Początkowo powstańcy nie dysponowali żadnymi pojazdami bojowymi, jednak w późniejszym czasie, w wyniku walk żołnierze podziemia zdobyli samochody pancerne i transportery opancerzone różnych typów, produkcji niemieckiej i radzieckiej. Były to między innymi dwa niemieckie czołgi Panther V Ausf. G, działo pancerne Jagdpanzer Hetzer, dwa transportery opancerzone Sd.Kfz.251.

Żołnierze polskiego podziemia jednak najbardziej dumni byli ze skonstruowanego i zbudowanego własnym sumptem samochodu pancernego nazwanego „Kubuś" – wykonanie tego pojazdu w trakcie toczących się walk to dowód świetnej organizacji zaplecza technicznego i ogromnej determinacji walczących. Był to jedyny podczas II wojny światowej pojazd pancerny zbudowany przez ruch oporu. „Kubuś" brał udział w dwóch atakach na Uniwersytet Warszawki, które jednak skończyły się niepowodzeniem. Jego bojowy żywot dobiegł końca 6 września, podczas odwrotu powstańców z Powiśla – wówczas pojazd został unieruchomiony i spalony.

Śródmieście Południowe, ul. Jaworzyńska. Testowanie moździerza konstrukcji powstańczej. Klęczy kpr. pchor. Tadeusz Królikowski „Jastrząb" z Batalionu „Golski". Data wykonania: wresień 1944

Fot. Andrzej Bargiełowski „Stańczyk" / Muzeum Powstania Warszawskiego

Fot. Eugeniusz Lokajski „Brok" / Muzeum Powstania Warszawskiego

Śródmieście Północne. St. sierż. Józef Pajączkowski „Stach Czarny" z Oddziału Osłonowego Wojskowych Zakładów Wydawniczych (WZW) podczas pracy w montowni pistoletów maszynowych „Błyskawica" w kamienicy Lewenfisza przy pl. Napoleona 1, róg Boduena 2, róg Sienkiewicza 1. Data wykonania: 2 dekada sierpnia 1944

Śródmieście Północne. Grupa powstańców z kompanii „Janusza" Batalionu „Harnaś" oglądająca na podwórzu kamienicy przy ul. Świętokrzyskiej 20 brytyjski granatnik przeciwpancerny PIAT. Na drugim planie plut. pchor. Adam Podkóliński „Michał", „Olszewski" trzyma zdobyczny niemiecki karabin maszynowy leMG 08/15.
Data wykonania: 23 sierpnia 1944

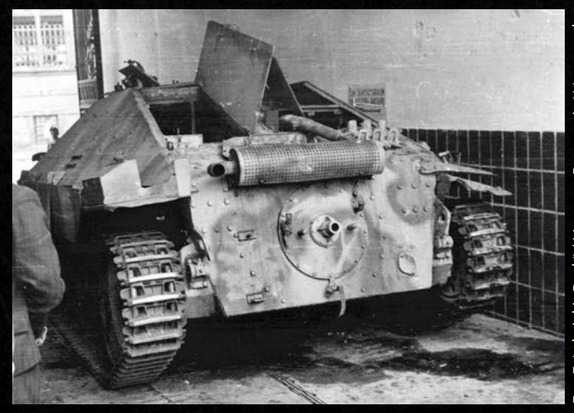

Śródmieście Północne. Powstańcy z kompanii „Koszta" przed bramą kamienicy przy ulicy Moniuszki 11 (gmach dawnego Towarzystwa Ubezpieczeń „Rosja"). Na pierwszym planie plut. pchor. Włodzimierz Radajewski „Rataj" ze zdobycznym niemieckim pistoletem maszynowym „Erma".
Data wykonania: 3 dekada sierpnia 1944

Śródmieście Północne. Ppor. Jerzy Zamecki „Wilczek" z kompanii „Janusza" Batalionu „Harnaś" idący ul. Świętokrzyską z radiem zdobytym po ataku na Komendę Policji. Na szyi powstaniec ma zawieszony pistolet maszynowy „Błyskawica". W tle budynek przy ul. Świętokrzyskiej 19.
Data wykonania: 23 sierpnia 1944

Fot. Eugeniusz Lokajski „Brok" (3 ×) / Muzeum Powstania Warszawskiego

Śródmieście Północne. Zdobyczne samobieżne działo przeciwpancerne typu Sd.Kfz 138/2 Jagdpanzer 38(t) „Hetzer", ściągnięte z barykady na ulicy Szpitalnej i ustawione w bramie Poczty Głównej od strony ul. Wareckiej. Po remoncie pojazd nazwano „Chwat". Data wykonania: 3 dekada sierpnia 1944

Fot. E. Lokajski „Brok" / Muzeum Powstania Warszawsk.

Kubuś został zbudowany przez powstańców ze zgrupowania „Krybar" na podwoziu ciężarówki Chevrolet 157. Brał udział w ataku na Uniwersytet Warszawski.

Fot. autor nieznany / Wikipedia, domena publiczna